

MUZIKALE KRONIEK

Tobias' Heimkehr (Haydn).

De week van 23 tot 30 October is buitengewoon rijk geweest aan merkwaardige en goede uitvoeringen van Christelijke Oratoriumverenigingen. Amsterdam, Haarlem, Den Haag, Hilversum hebben gemusiceerd en getoond, dat de muziekbeoefening in onze kring ernstig en degelijk van karakter kan zijn.

De concerten in Amsterdam en Haarlem heb ik tot mijn groot genoegen kunnen bijwonen, het eerste in het Concertgebouw, het laatste in de St. Bavo.

Het op zoo waardige, artistieke wijze ten gehore brengen van voorname muziekwerken is van groote muziek-culturele betekenis zoowel voor degenen die aan de uitvoering meewerken als voor de luisteraars. Maar de invloed reikt verder: ieder goed, welverzorgd concert is een protest in tonen tegen de verkeerd-populariserende praktijk van het traditioneel Christelijk musiceeren; het werpt een nooddam op tegen de ruïneerende modderstromen van slechte muziek, waardoor we, ook onder Christelijke directie, dreigen overstelpt te worden.

De Kon. Chr. Oratoriumvereniging te Amsterdam heeft van „Tobias' Heimkehr", het eerste oratorium van Joseph Haydn, onder leiding van Hubert Cuypers een vertolking gegeven, die het zeer goed mogelijk maakte zich een oordeel te vormen over dit vrijwel onbekende oeuvre.

„Die Schöpfung" en „Die Jahreszeiten" schreef Haydn op zijn oude dag: tusschen zijn 65ste en 70ste jaar. In vergelijking daarmee is de Tobias een jeugdwerk, want dat heeft hij opgezet, toen hij slechts enkele jaren de 40 gepasseerd was.

Tien jaren later waagde Haydn zich, op verzoek, aan een symphonie-achtige illustratie van „Die sieben Worte am Kreuz" die door toedoen van zijn broer in oratoriumvorm gebracht zijn.

Maar daarmee is dan ook op oratoriumgebied van Haydn alles gezegd.

Voor passiesmuziek moeten we bij hem niet wezen; de opera had meer de liefde van zijn hart; dat blijkt ook wel in „Il ritorno di Tobia". Naast persoonlijke voorkeur is zeker de al-oude invloed van de bewegelijke, geornamenteerde Italiaansche muziek een factor geweest, die hem in de „Tobia" tot springerige dansmotiefjes voert, die hem in sierlijk-grillige bochten zijn muziek-serpentina's doet afrollen.

„Tobias Heimkehr", geïnspireerd op een zeer klein gedeelte van het apocriefe boek, n.l. de genezing van den blinden vader, is van a tot z doorzichtig, op het naieve af. In het eerste deel wekt de compositie zelfs een zoo eenvoudige indruk, dat we ons even afvragen of al de drukte van voorbereiding met Concertgebouworkest, koren, en solisten, wel in verhouding staat tot het wonderbaar simpele, ietwat kinderlijke resultaat, dat we te hooren krijgen. Melodieuze aria's, die prikkelen tot spontane ovaties — ze bleven dan ook niet uit! — populaire tusschentema's (b.v. na het recitatief van Sara, de vrouw van Tobias), donkere, maar toch niet-diepe koorpartijen (Sich unsere heisse Tränen)... zonnig-stralend, klagend en toch nergens vermoedend. Maar we verlangen van zoo'n werk toch eigenlijk méér.

Merkwaardig is daarom de muzikale bloei van de compositie in het laatste deel. Van karakter verandert het werk niet, maar het komt tot snelle rijping. 't Is alsof de speelsche inzet den componist geïnspireerd heeft nu al zijn krachten in te spannen. En dan blijft het wel Haydn, natuurlijk. Maar dan eerst herkennen we den toekomstigen schepper van „Schöpfung" en „Jahreszeiten". Dan genieten we van zijn sterke, scherp-teenende ariabegeleidingen, zijn volgens de tekst gekleurde recitatieven. Dan worden we met koor en orkest opgeheven in de grootsche slotfuga: „Ehr und Ruhm ihm, unserm Hort; preiset sein heilig Wort, lobet ihn und seinen Namen, ja, lobet ihn allezeit!"

De prestaties van het koor stonden op hoog plan. Er is trouwens heel de avond uitstekend gezongen. De solisten verdienden de toejuichingen ten volle, al waren ze wel eens hinderlijk, zoodat

zelfs een keer opnieuw moest worden ingezet. Of Jo Vincent, Suze Luger. To van der Sluys, Louis van Tulder en Willem Ravelli de recitatieven met genoegen hebben gezongen, is mij niet bekend; wel viel het mij op, dat er een onevenredig groot aantal te verwerken vielen. In de aria's geeft de Tobias gelegenheid genoeg om te schitteren. Zou de tintelende rijkdom niet nog intenser indruk gemaakt hebben als de Italiaansche tekst gehandhaafd was? Zeker een werk om te herhalen!

Marcel Dupré en de C. O. V. te Haarlem.

In deze volgorde mag ik de medewerkers aan dit schoone concert noemen. Alle eer aan den beroemden gast Marcel Dupré, organist van de Nôtre-Dame, die bovendien het grootste deel van de avond „aan het woord" was.

De dagbladen hebben reeds zooveel bijzonderheden gepubliceerd van de schitterende loopbaan, die deze Europeesche vermaardheid achter zich heeft, dat we ons hier van een beschrijving zijner prestaties in de historie maar zullen onthouden.

Zeker is met spanning zijn spel op het magistrale St. Bavo-orgel tegemoet gezien. En de hooggestemde verwachtingen heeft hij niet beschaamd.

Twee hoogtepunten waren er die Donderdavond: de uitvoering van de motette „Jesu, meine Freude" door het koor, en de Bach-vertolking door Dupré. In de Fantasie en fuga in g-moll, met name in de Fantasie heb ik het hoogste meenen te hooren dat in Bach-spel te bereiken valt voor een organist. Ingehoudenheid van tempo, eenvoudige, klare registratie, en voornamelijk, uiterst doorzichtige voordracht waren de middelen waarmee het majestueuse resultaat verkregen werd.

„Wachet auf! Ruft uns die Stimme" was al een prachtinleiding op hetgeen we verder mochten verwachten. De drie koraalvoorspelen: „In dir ist Freude", „Christ lag in Todesbanden" en „Nun freut euch lieben Christen g'mein" stonden op hetzelfde hoge peil.

Na de Motette door het koor was de overgang naar César Franck nogal robust. Ik voor mij was na het slotkoraal „Jesu, meine Freude!" liever naar huis gegaan.

En wat het tweede antwoord betreft, in Dan. 12:9-13, dat bevat allereerst een vermaning aan Daniël om niet verder te vragen: pas bij de vervulling zal de overeenstemming tusschen profetie en werkelijkheid worden gezien, en pas dan zal de tijd nauwkeurig worden gekend; aan het einde zal dus het antwoord op de gedane vraag, maar ook dan eerst, vanzelf gegeven worden. Die profetie zal overigens haar werk wel doen: zij zal een zegen zijn voor de godvruchtigen, die haar op den duur hoe langer hoe beter zullen verstaan; maar de goddeloozen zullen er niets van verstaan.

Daarop volgen dan in vs 11 en 12 nog een tweetal tijdsbepalingen, die beide nog weer betrekking hebben op Antiochus. Wij zullen ons niet verdiepen in al de vragen die zich aan deze tijdsbepalingen vastknopen. Zeker is dat het beginpunt te zoeken is bij de staking van den Joodschen eeredienst en de oprichting van het gruwel-altaar ter eere van Zeus Olympios, waarover we reeds eerder hebben gesproken, naar aanleiding van Dan. 8:11, 13 en 11:31. De eerste termijn, 1290 dagen, loopt waarschijnlijk wel tot aan den dood van Antiochus, die in ieder geval niet al te lang na het herstel van den eeredienst door Judas den Makkabeër moet hebben plaats gevonden (den juiste datum kennen wij niet). De tweede termijn, 1335 dagen, bewijst dat er nog 45 dagen later in de historie der Joden een nieuwe gebeurtenis van vreugdevol karakter zal plaats hebben. Welke dat echter is, kunnen wij bij den tegenwoordigen stand van onze kennis niet zeggen.

Eindelijk wordt nog een laatste woord tot Daniël persoonlijk gericht: hem, den reeds hoogbejaarden staatsman, wordt aangekondigd dat het einde van zijn leven nadert; dan zal ook hij rusten in het graf tot den dag der opstanding, aan het einde der dagen, waarop hij verrijzen zal tot zijn lot, d.w.z. tot de zaligheid welke God hem als zijn lot heeft bereid.

De slotsom van ons onderzoek is derhalve, dat Daniël een wijd vergezicht heeft ontvangen op de toekomst van zijn volk; ja dat de horizon zich voor hem heeft verschoven tot aan het einde der dagen; maar dat in heel dat vergezicht geen sprake is van een duizendjarig rijk, of van een bijzondere toekomst voor de Joden, na hun ondergang door toedoen van de Romeinen. Integendeel, aan Daniël wordt aangekondigd dat in dien ondergang door God „effen rekening" wordt gemaakt met zijn volk; doch dat de genade-bedeeling Gods niet wordt afgebroken, maar voortgezet in de gemeente des Nieuwen Verbonds, tot aan het einde der dagen. Ook die gemeente des Nieuwen Verbonds zal eenmaal een zwaren tijd hebben door te maken, gelijk het Joodsche volk onder Antiochus, n.l. onder den antichrist, van wien Antiochus type en voorbeeld is; maar zij zal eveneens heerlijk verlossing vinden, en dan zal ingaan het eeuwige glorierijk, waaraan nimmer een einde komt.

G. CH. AALDERS.

in zeer belangrijk gebied. Vooral de heid van vader of licht, dat wij onze den Heiland, wij sschen onze kin- r Christus Jezus. ale dienst gehou- in Barmen, waar g van 2 Tim. 2 kor op het groote stand en verwoet ake de opvoeding ootstuan aan god- he opvoeders. spreker zijn hoor- vrije Christelijke l es!

lijk geworden zijn, h in wording is, veil is. Men ont- ten ons over dit Geest de leiders ven. De Holland- s zijn weer her- in strijd en over- eeren waardeeren hun scholen met terink zei op den Rappe hat einen en den Duitschen kunnen, al was inslapen bewaard

pleiter Hzn.

n zijn van voor- ug, die tegen het lietisch rijk ver- de aandacht op st geen woord te nduiding van het n zijn. Het is in de naam Israël in het volk of teekenis hiervan it hoofdstuk ver- het boek Daniël, ir telkens sprake 8:9, 11:16, 41, en het Sieraads- het heilige volk lthans het volk vliere heenwijzing sche volk, zooals fferdienst (gelijk n dus veilig con- i minsten grond e denken. En wij de uitverkorenen ste plaats zullen enooten aan de t, maar bedoeld ds die ten tijde Deze zullen het te verantwoorden s het werkwoord ing van de „he- nt eigenlijk „ver- ok wel gebruikt die door voort „versleuten". Dat theid en stelsel- in staat is om de taatste kracht Sovjet-regering ot optreedt, doet menschen denken- pel zien van de st tegen het ge-

i den „kleinen wordt gezegd is- eranderen. Som- feesten en de woorden dragen ebben niet een dstuk 7 behoort et boek Daniël. Heilige Schrift het boek Ezra t", dat hier ge- een godsdienstig ord „wet" aan- stukken ook wel maar daarnaast ij voorkeur, van wel zijn, dat de

antichrist zal pogen het beloop der wereldgeschie- denis naar zijn believen om te zetten, en dat hij insgelijks in de geldende wetten en ordeningen een revolutionairen ommekeer zal zoeken te weeg te brengen. Daar zal dan wel achter zitten de zucht om alle sporen van Christelijken invloed uit het cultuur-leven der volkeren te bannen, zooals wij dat alweer beden ten dage in Rusland opmerken.

Wij keeren nu terug tot de wijziging in den inter- nationalen toestand die van het optreden van het rijk van den antichrist het gevolg zal zijn: drie hoornen zullen er voor dien eenen hoorn worden uitgerukt. Wat beteekent dit? Dat het den antichrist zal gelukken een veel grotere concentratie van macht in het volkerenleven tot stand te bren- gen dan ooit sedert den val van het Romeinsche rijk mogelijk bleek. Het getal drie zal nu wel even- min rekenkundig-nauwkeurig te nemen zijn als het getal tien; maar 't zegt ons dat het rijk van den antichrist een zeer aanzienlijk deel van het inter- nationale leven in beslag zal nemen: wel op een derde van de cultuur-wereld zal hij de hand weten te leggen.

Echter, zijn rijk beteekent de nadering van het einde. Er wordt een eigenaardige tijdsbepaling ge- geven voor den duur van zijn vervolging: „een tijd, en tijden, en een gedeelte eens tijds" of lie- ver: „een tijdruimte, en tijdruimten, en de helft van een tijdruimte". Wij willen onze lezers niet ophouden met de verschillende verklaringen die hiervan gegeven worden, en alleen zeggen hoe wij meenen dat deze tijdsbepaling het best kan worden opgevat. Het ligt voor de hand dat niet een nauwkeurig bepaalde tijd wordt aangegeven; waar- toe anders de keuze van het onbepaalde woord „tijdruimte"? Verder verdient het de aandacht, dat het tweede een verdubbeling is van het eerste en het derde een halveering daarvan. Eerst zal het met de vervolging van de geloovigen onder den antichrist in stijgende lijn gaan: op een peri- ode van vervolging, welke de vromen smachtend naar het einde doet verlangen, zal nog een tweede periode, langer en bitterder dan de eerste, vol- gen; en zelfs dan is er het einde niet, en nog een derde periode van vervolging breekt aan. Maar dan komt ook snel een keer: als die derde periode nog maar nauwelijks is begonnen zal ze plotse- ling worden afgebroken door het eindgericht. Dan zal des Heilands woord in vervulling gaan: „om der uitverkorenen wil zullen die dagen verkort worden" (Matth. 24:22).

Van dat eindgericht spreekt vs 9-14, en vs 26, 27. Het vangt aan met de berechting van den „kleinen hoorn" en van het vierde dier op welks kop die hoorn groeide. De heerschappij van den antichrist neemt een smadelijk einde, en daarmee komt ook tegelijk een einde aan alle wereldsche heerschappij, die uit het leven der volkeren op- komt. In de plaats daarvan komt thans de heer- schappij aan de „heiligen", die door den anti- christ zoo bitter zijn vervolgd. Dat is een heer- schappij die zij uitoefenen met en door den „men-

schenzoon", die op de wolken des hemels ver- schijnt. Deze „menschenzoon" is onze Heere Jezus Christus (zie Matth. 26:64). Hier wordt dus ge- teekend het eeuwige glorierijk, dat met het laatste oordeel aanbreken zal.

Het is duidelijk, dat Dan. 7 ons geen aanleiding geeft om te denken aan een ander dan het he- melsch glorierijk. Want dit rijk komt na het optreden van den antichrist, en gelijktijdig met het eindigen van alle heerschappij op aarde. Van een duizendjarig rijk, zooals de Chiliasten ver- wachten, is hier in elk geval geen sprake.

Wij moeten nu nog een enkel woord zeggen over de beide antwoorden, die Daniël volgens 12:7 en 12:9-13 ontvangen heeft.

In Dan. 12:7 trekt het onze aandacht, dat de tijdsbepaling, die de staatsman-zijner in antwoord op zijn vraag naar den duur van de wonderlijke dingen die hij heeft vernomen ontvangt, precies dezelfde is als die van den duur der vervolging onder den antichrist: „een tijdruimte, tijdruimten en een helft". Hoe is het mogelijk, dat voor het woeden van Antiochus Epiphanes dezelfde tijds- bepaling wordt gegeven als voor de vervolging onder den antichrist? We hebben gezien dat er een zekere overeenkomstigheid is tusschen de teekening van den geweldigen Joden-vervolger en die van den antichrist, en dat deze overeenkomstigheid hieruit te verklaren is dat Antiochus is te be- schouwen als type en voorbeeld van den antichrist. Daaruit is ook te verklaren dat voor den duur van beider vervolging dezelfde tijdsbepaling ge- geven wordt. En dit ligt te meer voor de hand, waar de aankondiging van het optreden van Anti- ochus in Dan. 12:2, 3 geleid heeft tot de heen- wijzing naar de opstanding ten jongsten dage en de eeuwige heerlijkheid die het deel der zaligen wezen zal. Zoo wordt en zakeijk en chronologisch het verband tusschen beide gelegd.

Behalve deze tijdsbepaling geeft verder onze aandacht het slot van vs 7. Dat heeft aan de uit- leggers al heel wat moeite bezorgd. O.i. moeten de woorden aldus worden vertaald: „en als de Moker aan de macht van het heilige volk een einde zou maken al deze dingen ten einde zouden ko- men". De „Moker" is dan een soort van zinne- beeldige benaming, waarmee hier in de eerste plaats Antiochus wordt bedoeld. En de zin van de woorden is: als de verdrukking haar hoogte- punt bereikt, zoodat het Joodsche volk dreigt ver- nietigd te worden, dan komt ze aan een eind; dus zooveel als: wanneer de nood op 't hoogst is, zal de redding nabij wezen. Het gebruik van den zinnebeeldigen naam „de Moker" zal dan verder ook hiernit verklaard moeten worden, dat deze evengoed op den antichrist als op Antiochus van toepassing is: van beide geldt hetzelfde: wanneer ze hun hardste slagen toebrengen, is het moment spoedig daar dat ze zelf verbroken zullen worden. Zoo sluit dit slot voortreffelijk bij de genoemde tijdsbepaling aan.